

SISARUSSUHTEET ELÄMÄNKULUN AIKANA

ANTTI O. TANSKANEN

HUGO SIMBERG , LEIKKIVIÄ LAPSIA, 1911. KANSALLISGALLERIA

Sisarussuhteet ovat pitkäkestoisimpia sosiaalisia suhteitamme. Vaikka vanhemmat ja lapset voivat hyvinkin elää puoli vuosisataa samaan aikaan, sisarusten on mahdollista elää jopa kokonainen vuosisata keskenään. Ystävyyssuhteet voisivat periaatteessa olla lähes yhtä pitkäkestoisia kuin sisarussuhteet, mutta käytännössä on äärimmäisen harvinaista, että varhaislapsuudessa solmitut siteet kestäisivät läpi elämän. Serkusten välisiä suhteita voi verrata sisarussuhteisiin vain poikkeustapauksissa eli lähinnä silloin kun serkukset ovat asuneet lapsuutensa yhdessä. Serkusten asuminen lapsina samassa kotitaloudessa on kuitenkin kehittyneissä nyky-yhteiskunnissa erittäin harvinaista.

Sisarussuhteiden laatu

Sisarussuhteita käsittelevissä tutkimuksissa on löydetty useita tekijöitä, jotka vaikuttavat niiden laatuun ja eräs keskeinen havainto on, että sisarussuhteiden perusta luodaan jo varhaisessa lapsuudessa. Mitä kauemmin sisarukset ovat lapsena asuneet yhdessä, sitä läheisempiä he ovat vielä aikuisina. Erityisesti varhaislapsuuden merkitys on suuri ja läsnäolo pikkusiskon tai -veljen ollessa vauvaiässä ennustaa vahvasti isomman sisaruksen kokemaa läheisyyttä nuorempaa sisarusta kohtaan vielä vuosien ja vuosikymmenten kuluttua. Toinen tärkeä lapsuuden

kasvuympäristöön liittyvä seikka, joka määrittää sisarusteiden laatua läpi ihmisten elämänsä, on vanhempien toteuttama epätasapuolinen kohtelu. Mikäli vanhemmat ovat kohdelleet lapsiaan epätasapuolisesti, on lapsilla huonommat sisarussuhteet aikuisena. Vanhempien toteuttamalla epätasapuolisella kohtelulla voi siis olla kauaskantoisia seurauksia.

Yhdessä asuminen lapsuudessa saattaa osaltaan selittää aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan täyssisarukset, joilla on yhteinen äiti ja isä, ovat keskenään läheisempiä kuin puolisisarukset, joilla on joko yhteinen äiti tai yhteinen isä. Etenkin yhteisen isän jakavat puolisisarukset ovat harvoin asuneet yhdessä, koska valtaosassa perheistä lapset jäävät äidin luo asumaan vanhempien erotessa. Tämän vuoksi yhteisen isän jakavat puolisisarukset saattavat jäädä lapsina etäisiksi toisilleen, mikä usein heijastuu heidän suhteisiinsa myös aikuisuudessa.

Sisarussuhteiden laadussa on huomattavia eroja naisten ja miesten välillä. Kaksi siskoa ovat yleensä läheisempiä keskenään kuin kaksi veljeä tai sisko ja veli. Perhetutkimuksissa on toistuvasti huomattu, että naiset toimivat tyypillisesti suvun koossapitäjinä ja ottavat miehiä enemmän vastuuta yhteydenpidosta sukulaisten kanssa. Sisarussuhteiden ohella naisten vahva panos ilmenee esimerkiksi vanhempien ja lasten sekä isovanhempien ja lastenlasten vuorovaikutuksessa. Naisten

asema suvun koossapitäjinä voi liittyä yhtäältä siihen, että kulttuuriset käytänteet kannustavat naisia pitämään miehiä enemmän yhteyttä sukulaisiinsa ja toisaalta siihen, että naiset ovat psykologiasilta ja biologisilta ominaisuuksiltaan keskimäärin taipuvaisempia pitämään yhteyttä sukulaisiinsa. Sukupuolieroja, kuten muitakin sisarusuhteisiin vaikuttavia tekijöitä, tarkasteltaessa on kuitenkin syytä muistaa, että kyse on aina keskimääräisistä eroista. On äärimmäisen sukukeskeisiä miehiä ja on naisia, jotka eivät pidä lainkaan yhteyttä sukulaisiinsa, mutta keskimäärin naiset siis pitävät miehiä enemmän yhteyttä sukulaisiin.

Ikäerolla on sisarusuhteissa suuri merkitys. Mitä pienempi ikäero on sisarusten välillä, sitä läheisempiä he ovat keskenään vielä aikuisena. Pieni ikäero voi lujittaa sisarusuhteita siksi, että sisarukset todennäköisemmin jakavat yhteisiä lapsuudenkokemuksia keskenään ja nämä kokemukset ”liimaavat” sisarukset yhteen. Saman ikäisillä sisaruksilla on myös todennäköisemmin yhteisiä harrastuksia ja kiinnostuksen kohteita kuin eri ikäisillä sisaruksilla, mikä voi osaltaan lujittaa sisarusuhteita. Lisäksi sisarusten määrällä on vaikutusta sisarusuhteiden laatuun. Mitä enemmän henkilöllä on sisaruksia, sitä vähemmän hänellä keskimäärin on aikaa viettää tietyn sisaruksensa kanssa, minkä johdosta sisarusten määrän kasvaessa yhteydenpito yksittäisiin sisaruksiin vähenee.

Eräs vakaimmista tutkimustuloksista on, että asuinetaisyys vaikuttaa sisarusuhteiden laatuun: mitä kauempana sisarukset asuvat toisistaan, sitä vähemmän heillä on vuorovaikutusta keskenään. On jokseenkin itsestään selvää, että asuinpaikkojen välisen etäisyyden kasvaessa sisarusten mahdollisuudet nähdä toisiaan vähenevät. Kiinnostavaa kuitenkin on, että maantieteellisen etäisyyden kasvu ei vähennä ainoastaan sisarusten välistä kasvokkaista yhteydenpitoa, sillä etäisyyden kasvaessa myös puhelimitse ja verkossa tapahtuva yhteydenpito vähenee. Samoin etäisyyden kasvaessa sisarusten välinen emotionaalinen tuki sekä käytännön ja taloudellinen apu vähenevät.

Lapsen saaminen muokkaa monin tavoin uusien vanhempien suhteita sukulaisiinsa. Lapsen saamisen vaikutusta aikuisten sisarusten välisten suhteiden laatuun on kuitenkin tutkittu vain vähän. Harvojen aihetta käsittelevien tutkimusten perusteella on viitteitä siitä, että lapsen saaminen lisää erityisesti kahden sisoksen välistä yhteydenpitoa, mikä osaltaan korostaa naisten merkitystä sukulaissuhteiden ylläpitämisessä.

Sisarusten väliset ristiriidat

Sisarussuhteet ovat luonteeltaan ”ambivalentteja” eli ristiriitaisia, koska niihin sisältyy pyyteetöntä auttamista, tuen ja läheisyyden ohella

sisarusten välistä kilpailua. Sisarukset voivatkin yhtäältä olla toistensa parhaita kavereita ja toisaalta pahimpia kilpakumppaneita. Kansanperinne sisältää runsaasti kertomuksia sisarus-suhteisiin liittyvistä ristiriidoista. Esimerkiksi Antiikin Rooman mytologiassa kaksosveljet Romulus ja Remus perustivat kaupungin, mutta he riitaantuivat pian kun Remus pilkkasi Romuluksen rakentamaa kaupungin muuria. Remus ivasi Romuluksen tekemää muuria ja hyppäsi vaivatta sen yli, jolloin Romulus raivostui niin paljon, että tappoi veljensä ja ryhtyi Rooman ensimmäiseksi kuninkaaksi. Vaikka todellisuudessa sisarusten väliset riidat johtavat vain äärimmäisen harvoin kuolemaan, ovat kinastelu ja erimielisyydet arkipäiväinen osa sisarussuhteita.

Sisarusten välisten ristiriitojen perimmäiseksi syyksi on esitetty sisarusten kilpailua vanhempien huomiosta, huolenpidosta, ajasta ja muista resursseista. Mikä on ”sopiva” määrä vanhemman tukea ja hoivaa yhdelle lapselle riippuu siitä, kenen näkökulmasta asiaa tarkastellaan. Lapsen näkökulmasta on usein hyödyllistä pyrkiä saamaan itselleen mahdollisimman paljon vanhempien panostuksia, vaikka se olisi pois siitä, miten paljon vanhemmat voivat tarjota tukea muille lapsilleen. Vanhempien näkökulmasta taas on tärkeää tukea kaikkia lapsia eikä vain esimerkiksi yhtä heistä. Lapset siis tyypillisesti haluaisivat enemmän panostuksia vanhemmiltaan kuin vanhemmat ovat valmiita

antamaan, mihin liittyy myös sisarusten välinen kilpailu vanhempien rajallisista resursseista. Niin epämukavaa kuin sisarusten välinen kilpailu ja siihen liittyvä nahistelu vanhempien näkökulmasta onkin, se on usein välttämätön osa vanhemmuutta.

Tutkimuksissa on havaittu, että lapset ovat hyvin tarkkoja havainnoimaan vanhempiensa käytöstä ja herkkiä tunnistamaan mikäli vanhemmat kohtelevat lapsiaan epätasapuolisesti. Sisarusten välinen kilpailu ja siihen liittyvät ristiriidat ovat erityisen ankaria lapsuudessa, koska silloin vanhempien resursseilla on eniten merkitystä. Vaikka iän karttuessa sisarusten välinen kilpailu laimenee, eivät aikuistuminen ja lapsuudenkodista muuttaminen kuitenkaan tarkoita sisarusten välisen kilpailun loppumista kokonaan. Aikuiset sisaruksetkin voivat kilpailla keskenään esimerkiksi vanhempien huomiosta ja taloudellisesta tuesta. Mikäli useammalla sisaruksella on omia lapsia, he saattavat myös kilpailla vanhempien lastenhoitoavusta. Lisäksi kilpailu vanhempien jättämästä perinnöstä voi johtaa sisarusten välisiin ristiriitoihin.

Mielenkiintoista on, että useat samat tekijät, jotka lisäävät sisarusten välistä läheisyyttä, lisäävät myös heidän välisiä ristiriitoja. Samankaltaisuus ruokkii kilpailua vanhempien resursseista, koska samaa sukupuolta olevat ja saman ikäiset sisarukset tarvitsevat todennäköisemmin samanlaista tukea vanhemmiltaan.

KIRJALLISUUTTA

Tanskanen, A.O. & Danielsbacka, M. (2021). Brothers and sisters across the life course: Eleven factors shaping relationship quality in adult siblings. In Buchanan, A. & Rotkirch, A. (Eds.) *Brothers and sisters: Global perspectives on the longest enduring relationship*. Palgrave MacMillan.

Tanskanen, A.O. Danielsbacka, M. (2020). Sisarukset [Siblings]. In: Danielsbacka, M., Hämäläinen, H. & Tanskanen, A.O. (Eds.) *Suomalainen auttaminen [Informal help in Finland]*. Helsinki: Gaudeamus.

Tanskanen, A.O., Danielsbacka, M., Jokela M., David-Barrett, T. & Rotkirch, A. (2016). Diluted competition? Conflicts between full and half siblings in two adult generations. *Frontiers in Sociology*, 1, 1–11, doi: 10.3389/fsoc.2016.00006.

Tanskanen, A.O. & Rotkirch, A. (2019). Sibling similarity and relationship quality in Finland. *Acta Sociologica*, 62, 440–456.

Lisäksi sisarusten välinen kilpailu on erityisen ankaraa samassa kotitaloudessa kasvaneilla sisaruksilla, jotka ovat viettäneet lapsuuden yhdessä. Esimerkiksi täyssisaruksilla on enemmän ristiriitoja toistensa kanssa kuin yhteisen isän jakavilla puolisisaruksilla. Täyssisarukset asuvat yleensä yhdessä ja kilpailevat jatkuvasti keskenään samoista resursseista, mutta saman isän omaavat puolisisarukset eivät yleensä asu yhdessä eivätkä näin ollen ole yhtä riippuvaisia samoista resursseista.

Lopuksi

Sisarusten kanssa muodostetaan ajalliselta kestoltaan pisimmät ihmissuhteet, joihin liittyy sekä läheisyyttä ja tukea että kilpailua ja ristiriitoja. Iän ja elämänkulun myötä sisarussuhteet myös muuttuvat. Lapsuudessa ja nuoruudessa korostuu usein sisarusten välinen kilpailu vanhempien huomiosta ja huolenpidosta, mutta aikuisina sisarukset voivat muodostaa tärkeän turvaverkon. Vaikka ajan myötä suhteet sisaruksiin muuttuvat, ovat sisarussuhteet usein ihmisten tärkeimpiä sosiaalisia suhteita läpi elämän aina varhaislapsuudesta myöhäisvanhuuteen asti.

ANTTI O. TANSKANEN

SOSIOLOGIAN PROFESSORI, TURUN
YLIOPISTO

TANSKANEN ON STRATEGISEN
TUTKIMUKSEN NEUVOSTON RAHOITTAMAN
NETRESILIENCE-KONSORTION

JOHTAJA. KONSORTIOSSA TUTKITAAN
SOSIAALISIA VERKOSTOJA SEKÄ

NIIDEN YHTEYTTÄ SYNTYVYYTEEN JA
HYVINVOINTIIN. NETRESILIENCE ON OSA

ERIARVOISUUDEN, INTERVENTIOIDEN JA
HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TUTKIMUKSEN
INVEST LIPPULAIVAA.

SISARUKSET THORSTEN JA SIGNE BLOM HIIHTÄMÄSSÄ ELÄINTARHANLAHDELLA 1910.
KUVAAJA TUNTEMATON. HKM